

6. Гендерні аспекти та інклюзивність

Сучасні Збройні Сили України поступово стають більш інклюзивними. Реалізація політики рівних можливостей є важливим елементом реформування сектору безпеки і оборони.

Водночас існують проблеми, пов'язані з матеріальним забезпеченням, інфраструктурою та механізмами реагування на випадки дискримінації. Особливо актуальним є питання забезпечення конфіденційності під час розслідування таких випадків.

У перспективі планується впровадження гендерних аудитів та модернізація інфраструктури з урахуванням потреб усіх військовослужбовців.

7. Економічна стійкість та роль оборонно-промислового комплексу

Ефективність службово-бойової діяльності безпосередньо залежить від економічної стійкості держави. Оборонно-промисловий комплекс відіграє ключову роль у забезпеченні армії сучасним озброєнням.

У 2025–2026 роках Україна активно розвиває власне виробництво та співпрацює з міжнародними партнерами. Важливим напрямом є розвиток виробництва безпілотних систем та засобів протидії дронам.

Також зростає роль енергетичної незалежності, адже стабільне енергопостачання є критично важливим для функціонування військової інфраструктури.

Залучення ветеранів до роботи в оборонній сфері сприяє як соціальній адаптації, так і розвитку галузі.

Аналіз сучасного стану сил безпеки та оборони України свідчить про їхню високу здатність до адаптації в умовах війни. Водночас існує низка проблем, які потребують системного вирішення.

Серед ключових напрямів подальшого розвитку слід виділити:

- підвищення якості підготовки особового складу;
- розвиток інноваційних технологій;
- вдосконалення системи соціального захисту;
- зміцнення оборонно-промислового комплексу;
- забезпечення прозорості та ефективності управління.

У сучасній війні перемагає не лише той, хто має більше ресурсів, а той, хто здатен швидше адаптуватися до змін. Саме тому подальший розвиток сил безпеки та оборони України має базуватися на принципах гнучкості, інноваційності та системності.

Україна вже продемонструвала здатність ефективно протистояти сучасним загрозам. Наступним кроком має стати перехід до якісно нового рівня розвитку, що забезпечить довгострокову безпеку та стабільність держави.

ХАРУН ОЛЕГ МАРКОВИЧ

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького

МАТВІЄНКО МИХАЙЛО СЕРГІЙОВИЧ

4 прикордонний загін

КРУПОДЕР ДМИТРО ІГОРОВИЧ

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького

**СИНЕРГІЯ СИСТЕМ ЗАГОРОДЖЕНЬ ТА ВОГНЕВОГО УРАЖЕННЯ В УМОВАХ
СУЧАСНОЇ ПОЗИЦІЙНОЇ ВІЙНИ**

У сучасній військовій науці домінує парадигма, згідно з якою інженерні загородження не є самодостатнім елементом оборони. Їхня ефективність визначається не фізичною міцністю чи кількістю використаних мін, а спроможністю створювати оптимальні умови для реалізації вогневого потенціалу наявних засобів ураження. [1], [2], [3], [4].

Ключовим параметром розрахунку системи загороджень є часовий показник затримки. Основним завданням інженерних загороджень є зупинка або уповільнення темпу просування противника на термін, необхідний для: виявлення та ідентифікації цілі засобами розвідки; передачі цілевказання та проведення балістичних розрахунків артилерією; підльоту ударних БпЛА (FPV-дронів) з районів базування; виходу розрахунків ПТРК на вогневі рубежі. [5], [6], [7].

Таким чином, інженерна підготовка місцевості трансформується з пасивної бар'єрності у динамічну екосистему «зупинити і нанести втрати», де параметри природної бар'єрності і невибухові загородження посилені мінно-вибуховими загородженнями та руйнуваннями є математично вивіреною похідною від часу реакції вогневих засобів. [6], [8].

Дистанційне мінування дозволяє оперативно нарощувати щільність загороджень безпосередньо в ході бою, що забезпечує раптовість для противника, який вже подолав стаціонарні рубежі. Інтеграція таких засобів у систему інженерних загороджень дозволяє примусити рухатись у необхідному нам напрямку та відповідно невибухові загородження заганяють бронетехніку у вузькі проходи, де вона стає вразливою для комбінованих ударів артилерії та дронів. [6], [7].

Для досягнення стратегічної мети, зупинки колони під вогнем — система загороджень має відповідати трьом критичним вимогам: глибина — ешелонування перешкод, що унеможливорює подолання оборонного рубежу з ходу; щільність — створення умов, за яких маневрування техніки стає неможливим, що змушує противника зупинитися для проведення інженерної розвідки або розмінування під прямим вогнем; комбінованість — нарощування природніх бар'єрів невибуховими загородженнями, посилення їх мінно-вибуховими та підготовленими для руйнувань інфраструктурними об'єктами. Саме цей симбіоз створює непереборну затримку: техніка, зупинена ровом, руйнуваннями стає статичною ціллю, а спроба обходу призводить до виходу на мінні поля. [8], [9], [10].

Науково-практичний підхід зобов'язує враховувати повну вартість загороджень, яка включає логістичні витрати, при позиційній обороні важливу роль буде відігравати строк можливої служби, вартість подальшого розмінування мінно-вибухових загороджень чи рекультиватії територій після невибухових загороджень..

Прийняття рішення про тип та щільність загороджень у тактичній ланці має базуватися на принципі необхідної достатності. Кожний елемент системи інженерних загороджень повинен бути виправданий конкретним розрахунком часу затримки, необхідного для вогневого ураження, мінімізуючи при цьому довгострокові збитки для національної безпеки та екології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доктрина з інженерної підтримки застосування військ. Київ : ГШ ЗС України, 2020. 34 с.
2. STANAG 2238 Allied joint doctrine for military engineering 20 January 2021 NATO standardization office. URL: https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/ARN37985-ATP_3-34.40-000-WEB-1.pdf (дата звернення: 02.04.2026).
3. STANAG 2394 Allied tactical doctrine for military engineering 3 February 2016. URL: https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/ARN37985-ATP_3-34.40-000-WEB-1.pdf (дата звернення: 03.04.2026).
4. Бойовий статут Сил Підтримки Збройних Сил України “Інженерні війська”. Частина II (батальйон, рота). Київ: Командування Сил підтримки ЗС України, 2021. 266 с.
5. FM 3-34.400, General engineering. Headquarters, Department of the Army Washington, DC Marine Corps Combat Development Command Quantico, 2015. Pp. 228. URL: https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/ARN37985-ATP_3-34.40-000-WEB-1.pdf. (дата звернення: 30.03.2026).
6. Демідчик Ф., Харун О., Михайлишин О. Інженерна підтримка бойових дій військ: трансформація завдань. *Збірник наукових праць НАДПСУ ім. Богдана Хмельницького* № 1(94). 2024. С. 27–37.

7. FM 20-32. Mine/countermine operations. Headquarters, Department of the Army Washington, DC Marine Corps Combat Development Command Quantico, 2020. Pp. 517. URL: <https://www.marines.mil/Portals/1/Publications/FM%2020-32%20W%20CH%201-4.pdf>. (дата звернення: 31.03.2026).

8. Тимчасова настанова з інженерного забезпечення Збройних Сил України: наказ НГШ–ГК ЗС України від 25.06.2019 № 230. Київ, 2019. 151 с.

9. Міщенко В. С., Данилов Д. Д. Роль та місце БПЛА під час нарощення системи інженерних загороджень – Перспективи розвитку озброєння та військової техніки Сухопутних військ: Збірник тез доповідей Міжнародної науково-технічної конференції (Львів 15-16 травня 2024 р.). Львів : НАСВ, 2024. 490 с. С. 375.

10. Харун О., Ковальов Г., та ін. Методичні рекомендації начальнику інженерної служби прикордонного загону щодо планування інженерного забезпечення бою за стандартами НАТО. *Збірник наукових праць НАДПСУ ім. Богдана Хмельницького* № 3(92). 2023. С. 232–244.

КУПРІЯНОВА АНАСТАСІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА
курсант 3 навчальної групи 2 навчального курсу
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого

МОРОХОВСЬКИЙ МИКОЛА ЛЕОНІДОВИЧ
доцент кафедри загальновійськових дисциплін
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ВІЙСЬКОВА ДИСЦИПЛІНА ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Правильне військове командування є критично важливим для успішного ведення бойових дій, ефективної оборони держави та захисту особового складу в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України. Воно потребує високого рівня військової дисципліни, чіткого дотримання субординації та беззаперечного виконання наказів у підрозділах. Саме тому відповідальність військовослужбовців слід розглядати не лише як правову категорію, а й як важливий елемент системи військового управління. Вона забезпечує порядок, координацію дій, боєздатність підрозділів і підвищує ефективність функціонування Збройних Сил України [1].

Військова дисципліна є основою організованості та керованості збройних сил. Вона забезпечує чітке дотримання принципу єдиноначальності, неухильне виконання наказів і розпоряджень командирів [5], а також злагодженість дій між підрозділами [6]. Без належного рівня дисципліни навіть найсучасніше озброєння і добре розроблені плани операцій не можуть бути ефективно реалізовані.

Військовий злочин (військове кримінальне правопорушення) – це суспільно небезпечне, протиправне, винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене військовослужбовцем, військовозобов'язаним або резервістом під час проходження зборів, яке порушує встановлений порядок проходження військової служби (стаття 401 Кримінального кодексу України) [3]. Такі дії підривають військову дисципліну, ускладнюють або унеможливають виконання бойових завдань.

Важливим є чітке розмежування військових злочинів і дисциплінарних проступків. Вони відрізняються за ступенем суспільної небезпечності, характером порушення та тяжкістю наслідків [8]. Дисциплінарний проступок – це менш тяжке порушення, яке не містить ознак